

W Gnieźnie odkryto olbrzymi zbiór średniowiecznych dokumentów

5 stycznia 2016

Około 1500 dokumentów, obrazujących działanie gnieźnieńskiego sądu kościelnego w okresie średniowiecza, odkryto w jednym z pomieszczeń katedry gnieźnieńskiej.

„Tym samym gnieźnieńskie archiwum stało się posiadaczem jednego z największych zbiorów średniowiecznych papierowych dokumentów. Obok gdańskich i wrocławskich – to trzeci taki zbiór w kraju” – wyjaśnia PAP Jakub Łukaszewski z Instytutu Historii UAM w Poznaniu.

Dokumenty trafiły teraz do Archiwum Archidiecezjalnego w Gnieźnie, gdzie zostaną poddane inwentaryzacji. Jak wyjaśnia dyrektor Archiwum, ks. dr Michał Sołomieniuk, aż do 1998 roku siedziba archiwum znajdowała się właśnie w katedrze. Stamtąd dokumenty przeniesiono do pomieszczeń w nowej siedzibie. W katedrze pozostał jednak tzw. magazyn akt brudnych.

„Tam znajdują się dokumenty i książki w złym stanie zachowania. Nie można było ich przenieść do nowej siedziby z tego względu, że wraz z nimi do nowych pomieszczeń trafiłyby zagrożenia biologiczne – grzyby i owady” – wyjaśnia dyrektor. Dlatego władze Archiwum podjęły decyzję o stopniowym opróżnianiu trudnego pomieszczenia. „Jestem przekonany, że czekają nas kolejne ciekawe odkrycia” – przekonuje ks. dr Sołomieniuk.

Najnowsze odkrycie dokonano przy okazji realizacji projektu „Inwentaryzacja zasobu biblioteki katedralnej w Gnieźnie” w ramach Narodowego Programu Rozwoju Humanistyki. Jego kierownikiem jest dr Piotr Pokora. Poszukując starodruków, niespodziewanie natknęto się na dokumenty sądowe.

„Takich zbiorów, związanych ze średniowiecznym sądem kościelnym, w archiwach kościelnych w Polsce nie ma. Ten zachował się w dobrym stanie” – dodaje Łukaszewski. W chwili powstania nie były to pisma najwyższej rangi. Jak wyjaśnia naukowiec, nie są to dokumenty wieczyste, ale obiegowe. Jednak wśród nich natrafiano na egzemplarze, które dziś należy uznać za unikatowe. Wśród nich są fragmenty po księgach prezentujących czynności oficjałów – wikariuszy generalnych. Ten z 1399 roku to obecnie najstarszy znany z Polski fragment kościelnej księgi sądowej.

Większość dokumentów dotyczy pracy sądu kościelnego – konsystorskiego w Gnieźnie. Ale są też takie, które zaskoczyły badaczy. Adam Kozak z Instytutu Historii PAN wskazuje m.in. na inwentarz relikwii znajdujących się w kaplicy królewskiej katedry na Wawelu. Wśród nich był np. palec św. Jadwigi. „W Polsce zachowało się niewiele takich inwentarzy z okresu średniowiecza. Jest to kapitalne źródło do poznania ówczesnej religijności” – uważa Kozak. Są też dokumenty królewskie wystawione dla swoich protegowanych, aby uzyskali korzystniejsze rozstrzygnięcia w sądzie konsystorskim w Gnieźnie.

Zdaniem naukowców, dzięki odkryciu możliwe będzie uzyskanie pełnego obrazu spraw obyczajowych, powiązanych z kulturą prawną i osobową kleru. W ten sposób historycy poznają konkretne sprawy prowadzone w sądzie kościelnym pół tysiąca lat temu, uzyskają też wgląd w ówczesne procedury. Jak wyjaśnia Kozak, zakres kościelnego sądownictwa 500 lat temu był bardzo szeroki i nie ograniczał się tylko do spraw związanych z klerem.

Na części dokumentów odkryto też odciski pieczęci. Ich opracowaniem zajmuje się dr Piotr Pokora z Instytutu Historii UAM w Poznaniu.

Obecnie trwa inwentaryzacja zbioru – na razie, po kilku miesiącach, udało się wpisać ok. 400 pozycji. Dopiero wstępna inwentaryzacja pozwoli naukowcom ubiegać się o grant na

konserwację i opracowanie cennego zbioru. Jednocześnie Archiwum Archidiecezjalnego w Gnieźnie prowadzi akcję „Mecenat Skarbów Słowa”, która polega na poszukiwaniu wsparcia finansowo niezbędnego do konserwacji bezcennych manuskryptów i druków przechowywanych w jego zbiorach.

„Bardzo wiele spośród naszych skarbów słowa, ze względu na ich zły stan zachowania, woła o ratunek. Czy możemy dopuścić, by te słowa uległy zniszczeniu, by nieodwracalnie zamilkła historia, która wciąż w nich żyje?” – czytamy w apelu. Na życzenie mecenasów, środki mogą zostać przeznaczone również na konserwację nowo odkrytego zbioru.

Autorstwo: Szymon Zdziebłowski

Źródło: NaukawPolsce.PAP.pl